

**БАТЛАВ.
МОНГОЛ УЛСЫН ШАДАР
САЙД**

**БАТЛАВ.
ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД
ХЭРГИЙН САЙД**

С.АМАРСАЙХАН

Х.НЯМБААТАР

**ХУУЛИЙН ДАВХАРДАЛ, ХИЙДЭЛ, ЗӨРЧЛИЙГ АРИЛГАХ ЗОРИЛГООР
БОЛОВСРУУЛАХ ҮНДЭСНИЙ ИХ БАЯР НААДМЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ,
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ, ХӨДӨЛМӨРИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1.Хууль зүйн үндэслэл

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн¹ нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Монгол Улс бол тусгаар тогтносон, бүрэн эрхт, Бүгд найрамдах улс мөн.” гэж заасан. Энэ утгаараа Үндэсний их баяр наадам нь Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлын бэлгэдэл төдийгүй уламжлалт урлаг, спорт, биет бус өв бөгөөд эх оронч үзэл санаа дэлгэрэн хөгжихөд чухал ач холбогдолтой юм.

Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэлд² Монголын үндэсний бөх, сурын харваачаас авах допингийн шинжилгээ, давтан шинжилгээ, допингийн хариуг нийтэд мэдээлэх, үүнтэй холбоотой гарсан гомдол, маргааныг шийдвэрлэх зохицуулалтыг олон улсын дүрэм, журамд нийцүүлэн боловсронгуй болгох, сэргээш хэрэглэсэн тохиолдолд оногдуулах хариуцлагын тогтолцоог бий болгох, Үндэсний баяр наадмын шагайн харвааг зохион байгуулах, чимэг цол олгохтой холбоотой зохицуулалт болон Үндэсний их баяр наадмыг зохион байгуулах хорооны чиг үүргийг нарийвчлан зохицуулах зорилтыг дэвшүүлсэн.

Түүнчлэн 2010 оны 10 дугаар сард НҮБ-ын Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны байгууллага (Юнеско)-ын “Хүн төрөлхтний соёлын биет бус өвийн жагсаалт”-д монгол наадмыг бүртгэсэн бөгөөд эрийн гурван наадам (бөх, хурдан морины уралдаан, сурын харваа багтана) нь Монголын эртний уламжлалт баяр наадмын зан үйл гэж тодорхойлж өгсөн. Уг жагсаалтад бүртгүүлснээр монгол наадам нь Монголын соёлын өв болохын хувьд уламжлалт байдлаар цаашид хадгалж үлдээх үүргийг манай улс хүлээх болсон.

Үндэсний их баяр наадмын тухай хууль³ /шинэчилсэн найруулга/ нь 2022 оны 06 дугаар сарын 28-ны өдөр батлагдан мөрдөж байна.

¹ Монгол Улсын Үндсэн хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхтгэлийн 1992 оны 1 дугаарт нийтлэгдсэн,

² Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоол, “Төрийн мэдээлэл” эмхтгэлийн 2021 оны 11 дүгээрт нийтлэгдсэн,

³ Үндэсний их баяр наадмын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхтгэлийн 2022 оны 25 дугаарт нийтлэгдсэн.

Уг хуулийн шинэчилсэн найруулгаар Монгол Улсад хүчин төгөлдөр мөрдөж байгаа хууль тогтоомжийн нэр томъёотой нийцүүлж, хууль хоорондын болон хуулийн зүйл, хэсэг, заалт хоорондын зөрчил, хийдлийг арилгаж, уялдаа холбоог хангах, Үндэсний их баяр наадмын үйл ажиллагаанд оролцогчдын эрх, үүргийг тодорхой болгож, хариуцлагын механизмыг боловсронгуй болгохоор тусгасан, тухайлбал, допинг хэрэглэсэн бөх, сурын харваач, допинг хэрэглэхийг зөвлөсөн, шаардсан дасгалжуулагч, эмч, дэвжээнд олон улсын допингийн дүрмийн дагуу хариуцлага оногдуулах механизмыг бүрдүүлэх, Үндэсний их баяр наадмыг зохион байгуулахтай холбоотой нарийвчилсан зохицуулалтыг бий болгосон гэх зэрэг олон асуудлыг зохицуулан холбогдох харилцааг зохицуулсан эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгосон.

Гэвч Үндэсний их баяр наадмын тухай хуулийн зарим зохицуулалт нь бусад хуулийн зохицуулалттай зөрчилдөж, хуулийг нэг мөр хэрэглэхэд хүндрэлтэй байдлыг үүсгэж байна.

Тодруулбал, Үндэсний их баяр наадмын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.2-т "Хуульд өөрөөр заагаагүй бол Үндэсний их баяр наадмыг жил бүр Нийтээр тэмдэглэх баярын болон тэмдэглэлт өдрүүдийн тухай хуулийн 4.1.1-д заасны дагуу аймаг, сумын баяр наадмыг 07 дугаар сарын 10, 11-ний өдрүүдэд, улсын баяр наадмыг 07 дугаар сарын 11, 12, 13-ны өдрүүдэд улс орон даяар нэгэн зэрэг тэмдэглэнэ." гэж, Нийтээр тэмдэглэх баярын болон тэмдэглэлт өдрүүдийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.1-д "Хуульд өөрөөр заагаагүй бол Үндэсний их баяр наадам, Ардын хувьсгалын ойн баяр: 7 дугаар сарын 10, 11, 12, 13, 14, 15;" гэж нийтээр тэмдэглэх буюу нийтээр амрах өдрүүдийг тус тус заасан болно. Өөрөөр хэлбэл, 7 дугаар сарын 10, 11, 12, 13, 14, 15-ны өдрүүд нь нийтээр тэмдэглэх баярын өдөрт хамаарах бөгөөд тухайн өдрүүдэд бүх нийтээр амрахаар заасан.

Харин Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 97 дугаар зүйлийн 97.1.6-д "Үндэсний их баяр наадам, Ардын хувьсгалын ойн баяр: долдугаар сарын 11, 12, 13, 14, 15;" гэж заасан нь зөрчил үүсгэх бөгөөд хуулийг нэг мөр хэрэгжүүлэхэд хүндрэлтэй байдлыг бий болгож байна.

Тодруулбал, Нийтээр тэмдэглэх баярын болон тэмдэглэлт өдрүүдийн тухай хуулийн 4.1.1-д "Хуульд өөрөөр заагаагүй бол" гэсэн зохицуулалт нь Үндэсний их баяр наадмын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.2, 5.3 дахь хэсгийн "онцгой нөхцөл байдлаас" гэсэн нэр томъёотой холбоотой бөгөөд тухайн нөхцөл байдалд Үндэсний их баяр наадмын өдрүүдийг Нийтээр тэмдэглэх баярын болон тэмдэглэлт өдрүүдийн тухай хуулийн 4.1.1-д зааснаас өөр өдрүүдэд Засгийн газрын шийдвэрээр шилжүүлж болох зохицуулалттай болно.

Гэвч энэхүү зохицуулалтын "Хуульд өөрөөр заагаагүй бол" гэсэн нэр томъёо нь Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 97 дугаар зүйлийн 97.1.6 дахь заалтад "Үндэсний их баяр наадам, Ардын хувьсгалын ойн баяр: долдугаар сарын 11, 12, 13, 14, 15;" гэж заасантай холбогдоход хүрээд байна.

Түүнчлэн Үндэсний их баяр наадмын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.3 дахь хэсэгт Улсын баяр наадамд амжилт үзүүлсэн бөхөд цол олгох зохицуулалтыг заасан боловч зарим цол олгох зохицуулалтыг орхигдуулсан нь хуулийг хэрэглэхэд хүндрэлтэй байдлыг үүсгэхээр байна. Тухайлбал, Улсын арслан цолтой бөх ес даван түрүүлсэн тохиолдолд аварга цол олгох болон Улсын аварга цолтой бөх ес даван түрүүлбэл улсын даян аварга цол олгох зохицуулалт тус тус орхигдсон байна.

Дээрх тохиолдолд цол олгохдоо Үндэсний их баяр наадмын тухай хуулийн ямар зохицуулалтыг үндэслэн цол олгох нь тодорхойгүй болох үр дагавартай болно.

Сүүлийн жилүүдэд улсын баяр наадамд түрүүлсэн, амжилттай сайн барилдаж цол, чимэг авсан бөх допинг хэрэглэсэн нь шинжилгээгээр тогтоогдож, цол, чимгээ хураалгах, хэрэглэсэн, хэрэглээгүй дээр маргалдах, шүүхээр шийдвэрлүүлэх тохиолдолд ихээхэн гарсаар байна. Үндэсний их баяр наадмын тухай хуульд допинг хэрэглэхийг хориглох, хэрэглэсэн тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагын механизмыг суулгаж өгсөн боловч энэ нь зөвхөн Улсын баяр наадамд дөрөв, түүнээс дээш давсан бөхөд хамааралтай байхаар зохицуулалтыг заасан болно.

Харин аймгийн баяр наадамд түрүүлсэн, шөвгөрсөн бөхөөс допингийн шинжилгээ авах зохицуулалт байхгүй байна. Аймгийн баяр наадам нь аймгийн цол авах, цаашлаад улсын цол авахад өндөр ач холбогдолтой баяр юм.

Түүнчлэн Үндэсний их баяр наадмын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.5-д аймгийн баяр наадмын үндэсний бөхийн барилдаанд 128 бөх барилдахаар заасан нь тухайн аймгийн тэгш ойн баяр наадамд 128-аас дээш тооны бөх барилдах боломжийг тоогоор хязгаарлахаар байна. Тухайлбал, бөх олонтой аймгийн тэгш ойн баяр наадамд Улсын аварга цолтноос эхлэн эрэмбэлэхэд аймгийн арслан цолтой бөхөөр бүртгэл хаагдаж, аймаг, сумын цолтой бөх, залуу бөх бүртгүүлэх, барилдах нөхцөл хаагдахад хүрч байна.

Үндэсний их баяр наадам нь 1921-1925 оныг хүртэлх хугацаанд “Цэргийн наадам” гэж нэрлэгдэн цэргийн хүрээнд тэмдэглэж ирсэн бөгөөд 1925 оноос хойш “Үндэсний их баяр наадам”, “Улс хувьсгалын баяр наадам”, “Ардын хувьсгалын баяр наадам” зэргээр нэрлэгдэн Монгол Улс даяар тэмдэглэн ирсэн байдаг.

Түүнчлэн, цэргийн “Хар сүлд” цэнгүүлэх ёслолыг хийж, баяр наадмыг зохион байгуулж ирсэн уламжлалтай. Бүх цэргийн наадамд 1961 оноос эхлэн түрүүлсэн бөхөд “Цэргийн арслан”, үзүүрлэсэн бөхөд “Цэргийн заан” цолыг олгож ирсэн бөгөөд энэхүү цол олгох асуудал нь зохицуулалтгүй хэвээр байна. Тодруулбал, цэргийн баяр наадамд түрүүлсэн бөхөд “Цэргийн арслан” гэдэг цолыг аймгийн цолтой адилтган олгож байгаа боловч уг цолыг олгох зохицуулалт байхгүй, хууль зүйн хувьд үр дагавар үүсгэхгүй.

Дээрх хууль зүйн болон практик үндэслэл, шаардлагад үндэслэн Үндэсний их баяр наадмын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Хөдөлмөрийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг тус тус боловсруулна.

Хоёр.Хуулийн төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.2 дахь хэсгийн дагуу хуулийн төслийг хуулийн давхардал хийдэл, зөрчлийг арилгах зорилгоор хэд хэдэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хэлбэрээр боловсруулна.

Үндэсний их баяр наадмын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон Хөдөлмөрийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд уг хуулиар зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээг дараах байдлаар тусгана:

-Аймгийн тэгш он баяр наадамд 256 бөх барилдаж болох зохицуулалтыг тусгана;

-Улсын баяр наадамд амжилт гаргасан бөхөд олгох цолыг тодорхой болгох зохицуулалтыг нарийвчлан тусгана;

-Улсын баяр наадамд түрүүлсэн, үзүүрлэсэн, шөвгөрсөн бөхчүүдийн эрэмбийг Монголын үндэсний бөхийн холбооны дүрмээр зохицуулах нарийвчилсан зохицуулалтыг тусгана;

-Аймгийн баяр наадамд үзүүрлэсэн, шөвгөрсөн бөхөөс допингийн шинжилгээ авах зохицуулалтыг тусгаж, хариуцлагын механизмыг Улсын баяр наадамтай адилтган үзэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ;

-Монгол Улсад уламжлан ирсэн цэргийн наадамд цол олгох эрх зүйн орчныг аймгийн баяр наадамд цол олгохтой адилтган бүрдүүлнэ;

-Үндэсний их баяр наадмын тухай хууль, Нийтээр тэмдэглэх баярын болон тэмдэглэлт өдрүүдийн тухай хууль хоорондын зөрлийг арилгах, хуулийг нэг мөр хэрэглэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал

Хуулийн төсөл батлагдсанаар хуулийн хэрэгжилт, үр нөлөө сайжирч, дараах эерэг үр дүн гарна гэж тооцоолж байна.

-Үндэсний их баяр наадмыг зохион байгуулах эрх зүйн орчин боловсронгуй болно;

-Үндэсний их баяр наадмаар барилдах бөхөөс гадна аймгийн баяр наадамд барилдан түрүүлсэн, үзүүрлэсэн бөхөөс тамирчны нэгэн адил допингийн шинжилгээ авах эрх зүйн орчин бүрдэж, хариуцлагын механизм тодорхой болно;

-Хууль хоорондын уялдаа холбоо сайжирч, нэг мөр хэрэглэх боломж бүрдэнэ.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой зардлыг улсын төсвөөс нэмж санхүүжүүлэх шаардлагатай.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн талаар

Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, конвенц болон бусад хууль тогтоомжтой нийцсэн байна.

Хуулийн төсөлтэй холбоотойгоор өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл байхгүй болно.

---o0o---